

SLU

**Liikunnan ja
urheilun tarina**

Liikunnan ja urheilun vaiheet

1800-luvun puoliväli

Spontaanin kansalaistoiminnan aika

1890 - 1910 -luku -

Autonomiasta itsenäisyyteen - Urheilun järjestäytymisen kausi

1920 - 1930 -luku

Nuori Valtio - Urheilu kansallisen identiteetin rakentajana

1940 - 1950 -luku

Jälleenrakentamisen kausi - Olympiakisat näytön paikka

1960 - 1970 -luku

Valtiojohtoinen politiikka - Liikunta osaksi yhteiskuntapolitiikkaa

1980-luku -

Hyvinvointivaltion runsauden sarvi - Liikunnan kasvu ja eriytyminen

1990-luku -

Eurooppalainen Suomi - Liikunta monilla markkinoilla

2000-luku -

Monien kulttuurien Suomi - Monet liikuntatarinat

Tarinan kertojat

Kirjoittajat

Juha Heikkala

Yhteiskuntatieteiden tohtori

Pekka Honkanen

Urheilumuseon johtaja

Leena Laine

Tutkija, Suomen Urheiluhistoriallisen seuran puheenjohtaja

Markku Pullinen

Pesäpalloliiton toiminnanjohtaja

Eila Ruuskanen-Himma

SLU:n viestintäjohtaja

Liikunnan ja Urheilun Maailman päätoimittaja

Tarinan laadinta on ollut osa SLU:n viestintävaliokunnan työtä puheenjohtajanaan luottamusjohtaja Pekka Räihä. Tarinaa on rakennettu vuoden 2003 aikana eri kohtaamisissa, kokouksissa, sähköpostilla ja internetin kautta.

Arvokkaita säikeitä tarinaan ovat punoneet: Eva-Liisa Aunio, Kerstin Ekman, Liisa Hakala, Aaro Harju, Petri Harsunen, Antti Hautamäki, Kristiina Heinonen, Pertti Helin, Leena Hiltula, Timo Huotinen, Antti Häkkinen, Maija Innanen, Joel Juppi, Aaro Järvelä, Jukka Karvinen, Jarkko Kemppe, Jari Kinnunen, Nelli Koivisto, Kari Koivumäki, Jouko Kokkonen, Pasi Koski, Pirjo Krouvila, Martti Laosmaa, Pekka Lehdes, Antti Lehtinen, Petri Lehtoranta, Outi Metsäranta, Pasi Mäenpää, Seppo Niemelä, Pekka Nikulainen, Jukka Pekkala, Into Purme, Merja Puro, Raimo Raito, Esko Ranto, Jorma Savola, Aino Satje, Kenth Sjöblom, Risto Sänkiaho, Arto Tiuhonen, Markku Vainikka, Jorma Vertainen, Kalle Virtapohja, Juha Viertola, Ossi Viita, Susanna Viren, Pekka Vähätalo ja Sinikka Wallén.

Suuret kiitokset teille!

Tarina on julkaistu Liikunnan ja Urheilun Maailman - verkkolehden erikoispainoksena SLU:n syyskokouksessa 15.11.2003.

Liikunnan ja urheilun tarina

Tämä liikunnan ja urheilun tarina on tekijöidensä kuvaus maamme suurimmasta kansanliikkeestä, joka kokoaa yhteen yli miljoona lasta, nuorta ja aikuista ja yli 500 000 vapaaehtoista.

Tarina avaa näkymän menneisiin vaiheisiin, vie nykyhetken muutoksiin ja haastaa pohtimaan liikunnan ja urheilun kansalais-toiminnan tulevaisuutta.

Liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnan tarina on olennaisesti muuttunut siitä, kun ensimmäinen urheiluseura perustettiin 1856. Nuorelle valtiolle olympiakisat olivat merkittävä näytön paikka. Nyt liikunta ja urheilu on monipuolisempaa ja moniarvoisempaa kuin kenties koskaan aikaisemmin.

Kirjoittajien syvä ajatus on nostattaa keskustelua liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnan arvoista. Suomen Liikunta ja Urheilu on rakentanut tarinaa yhdessä järjestöjohdon, tutkijoiden, Urheiluhistoriallisen seuran ja Urheilumuseon kanssa.

Tarina on tarkoitettu keskustelukäyttöön, elämään ja täydentymään puheissa, koulutuksissa, kirjoituksissa ja kohtaamisissa.

Kiitos kaikille tarinaa kertoneille. Mukaan punomasi säikeet ovat arvokkaita.

Eila Ruuskanen-Himma,
viestintäjohtaja,
Suomen Liikunta ja Urheilu
päätoimittaja,
Liikunnan ja Urheilun Maaailma

Etukansi:

Ludovika ja Walter Jakobsson saavuttivat itsenäisen Suomen ensimmäisen kultamitalin pariluistelussa Antwerpenin olympiakisoissa 1920.
Kuva: Urheilumuseo

Kuvat:

Urheilumuseo, Helge Heinonen, Terhi Salomaa, Hannu Lindroos, Antero Aaltonen, Jorma Komulainen, Giuliano Bevilacqua.

Taitto:

Viestintänetti Oy, Jyväskylä

Artikkeli on PDF-muodossa osoitteessa www.slu.fi/materiaalisalkku.
Erikoispainos on sisällytetty myös seuroille ja kunnille menevään SportPro-lehteen 28.11.2003.

Köydenveto oli yksi kansanomaisen liikunnan muodoista 1800-luvulla. Olympialajina se oli viimeisen kerran Antwerpenin olympiakisoissa 1920.

KUVA: URHEILUMUSEO

Liikunnan ja urheilun TARINA

Liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnan tarina on olennaisesti muuttunut siitä, kun ensimmäinen urheiluseura perustettiin 1856. Nuorelle valtiolle olympiakisat olivat merkittävä näytön paikka. Nyt liikunta ja urheilu on monipuolisempaa kuin kenties koskaan aikaisemmin.

1800-luku

SPONTAANIN KANSALAISS- TOIMINNAN AIKA

Kansanomaiset liikuntakulttuurin muodot kukoistavat. Voimainkoetukset, kivennostot ja tupaleikit kokoavat kansalaisia kyläraiteilla ja tuvissa. Urheilun järjestäytyminen alkaa.

Keitä me oikein olemme, kysyvät esi-isämme ja -äitimme, kun Suomea ja suomalaisuutta määritellään kahden suurvallan, Ruotsin ja Venäjän välissä. Porvoon maapäivien 1809 jälkeen kiistellään vuosikymmeniä Suomen oikeusasemasta - perustettiinko maapäivillä Suomen valtio vai ei? Suomi-niminen poliittinen kokonaisuus alkaa pikku hiljaa jäsentyä ja saa autonomian puitteissa suhteellisen itsenäisen hallinnon ja taloudellisen perustan. Venäjän keisarin talutusliekan tiukkuus vaihtelee poliittisten suhdanteiden myötä.

Vaikka valtiollisen Suomen rajoja vasta piirretään, alkaa esiin työntyvä kansakunnan kulttuuri hehkua aitoa innostusta ja voimaa. Autonomisessa

KUVA: URHEILUMUSEO

Suomen vanhin urheiluseura, Segelföreningen i Björneborg, perustettiin 1856. Kuvassa purjehdusta 1900-luvun alussa.

suuriruhtinaskunnassa usko itseen ja kansakunnan mahdollisuuksiin on vahva. Samalla käydään kulttuuriseen ja poliittiseen taistoon siitä, kenen nimiin ja nimissä tulevaisuutta rakennetaan. Kulttuurinen kansallinen identiteettiskisma konkretisoituu kielikysymyksessä, ja kansalaiset suomaistavat kilvan ruotsalaisperäisiä ni-

KUVA: URHEILUMUSEO

Kaupunkien sosiaalista elämää vilkastuttavat luistinseurat, kylpylät ja uimalaitokset. Luistelua Helsingin Pohjoissatamassa 1885.

Uudenaikainen urheilu alkaa korvata voimainkoetukset, kivennostot ja tupaleikit

miään, vaikka eivät aina taida suomea.

Vaikutteet Keski-Euroopan 1700-luvun lopun kasvatusfilosofiasta leviävät 1800-luvulla maahamme ja painottavat terveyttä ja liikuntaa suosivaa elämäntapaa ja erityisesti voimistelun merkitystä. Ruumiinkulttuuri on vahvasti mukana kansakunnan kasvavassa kulttuurisen itsetunnon aallossa. Moderni liikunta, urheilun varhaiset muodot työntyvät esiin. Kansanhuvit ja markkinat elävät rehevinä maaseudun yhteisöissä ja kaupunkien toreilla. Isänmaallisissa kansanjuhliissa töräyttävät torvet lähtömerkin juoksupailuihin, joissa pinkovat niin ylioppilaat, rengit kuin naisväkikin. Urheilutapahtumat ovat osa kansallista herätystä ja sitä tukevaa kansanjuhlatoimintaa.

Kaupunkien sosiaalista elämää vilkastuttavat kylpylät, uimalaitokset ja luistinseurat, kohta herrojen ja naisten voimisteluseurat, ja tuotapikaa kilpaseurat. Ensin on muotia saksalainen "turnaus" ja sitten ruotsalainen "gymnastik". Suomen vanhin urheiluseura, Segelföreningen i Björneborg, perustetaan 1856. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin perustetaan Suomen ja Pohjoismaiden ensimmäinen naisvoimisteluseura. Ensimmäiset nykyajan olympialaiset ovat yksi järjestäytyvän urheilun maa-merkki.

Suomen suuriruhtinaskunnassa urheilu järjestäytyy samaan aikaan kuin muunkinlainen spontaani kansalais-toiminta, yhdistystoiminta. 1880-luvulla koetaan ns. erikoisseurojen perustamisaalto.

Vuosisadan loppuun mennessä urheillaan jo 341 urheiluseurassa tai alayhdistyksessä. Toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Urheilumuotoja on jo yli 20, joista suosituimpia ovat ampuminen, purjehdus, luistelu, mies- ja naisvoimistelu, hiihto ja pyöräily- onpa joukossa yksi potkukelkkailua- kin harjoittava seura.

1890-1910 -luku

AUTONOMIASTA ITSENÄISYYTEEN – URHEILUN JÄRJESTÄYTYMISEN KAUSI

Suomen urheilu liittyy osaksi järjestäytyntä kansainvälistä kilpaurheilua. Tukholman olympiakisat merkitsevät Suomen nousua merkittävien urheilukansakuntien joukkoon.

Autonomian aikana harjottellaan kansalaistoiminnan perusteita. Tässä keskeinen koulu on yhdistystoiminta. Perustuslaillisen kansanvallan ensimmäiset puumerkit kirjataan lukuisten erilaisten yhdistysten pöytäkirjoihin.

Liikunta ja urheilu on vahvasti mukana näissä talkoissa. Raittius- ja nuorisoseurojen, vapaapalokuntien ja työväenyhdistyksien vanavedessä saavat alkunsa urheiluseurat. Kansan sivistys ja valistus systematisoituu. Merkittävänä voimana on vapaaehtoisuus, halu olla mukana ja innostus tärkeäksi katsotun asian edistämiseksi.

Ensimmäisen maailmansodan aikana Venäjän vallankumous vie Suomen aikuisuuden kynnykselle, tulee aika ottaa ohjat omiin käsiin. Se ei

KUVA: URHEILUMUSEO

Suomalaiset osallistuvat ensimmäisen kerran ulkomaisiin hiihtokilpailuihin 1892 Tukholmassa ja saavuttavat kolmoisvoiton hiihtokuningas Juha Ritolan johdolla.

KUVA: URHEILUMUSEO

Tukholman olympiakisojen 1912 avajaisissa Suomen joukkue marssii Venäjän perässä kantaen Finland-nimikylttiä ja jättää marssiensa selvän eron venäläisiin.

kuitenkaan onnistu ongelmitta, vaan johtaa vuoden 1918 verisiin sisäisiin kamppailuihin.

Kilpaurheilu, ”sportti”, alkaa maasamme yleistyä 1800-luvun lopussa.

Suomi merkittävien urheilukansojen joukkoon

KUVA: URHEILUMUSEO

Hannes Kolehmainen, ”Hymyilevä Hannes”, saavuttaa olympiakisojen juoksumatkoilla neljä kultaa ja yhden hopeamitalin 1912-20.

Tietävästi ensimmäiset yleiset hiihtokilpailut järjestettiin Tyrnävällä 1879 ja ensimmäiset pikaluistelukilpailut Helsingissä 1883. Ns. Akilleskilpailuissa 1882 - 1884 on rekkiliikkeiden ohella lajeina jo myös pika- ja kestävyysjuoksua. Ensimmäisen kerran suomalaiset osallistuvat ulkomaisiin hiihtokilpailuihin 1892 Tukholmassa, jossa he hiihtokuningas Juho Ritolan johdolla saavuttavat kolmoisvoiton.

Kilpailuissa jaetaan pääsääntöisesti rahapalkintoja, joilla rahvasta houkutellaan laajemmin mukaan kilpailutoimintaan. Palkinnot ovat suuruudeltaan sen verran merkittäviä, että ne houkuttelevat osallistujia pitkienkin matkojen takaa. Voittipa sittemmin tasavallan presidentiksi valittu Kyösti Kallio 5 markan palkinnon Oulun hiihdoissa vuonna 1894. Antiikin Kreikan ihannoinnin, olympialiikkeen synnyin ja amatööriisääntöjen yleistymisen myötä rahapalkinnoista luovutaan vähitellen 1900-luvun alkupuolella.

Kansainvälisen olympiakomitean perustaminen 1894 Pierre de Coubertinin toimesta ja ensimmäiset nykyaikaiset olympiakisat Ateenassa 1896 vaikuttavat urheilun kansainväliseen ja kansalliseen järjestäytymiseen. Yleisseuramalli vakiintuu 1890-

luvun Suomeen ja myös muut kansalaisjärjestöt ottavat urheilun ohjelmaansa. Koululaisurheilu järjestäytyy. Suomen Naisten Voimisteluliitto perustetaan vuonna 1896. Muu urheilun valtakunnallinen järjestäytymisen siirtyä 1900-luvun puolelle.

Vuonna 1900 perustettu Suomalainen Voimistelu- ja Urheiluliitto ei ole vielä puhdas kilpaurheilujärjestö, sen korvaa suurlakon jälkeisenä vuonna 1906 perustettu Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto, SVUL. SVUL:n perustamisen jälkeen syntyvät melko nopeassa tahdissa keskusliitot ja monet lajiliitot: Suomen Palloliitto 1907, Finlands Svenska Gymnastik- och Idrottsförbund 1912 ja Työväen Urheiluliitto 1919. Suomen Olympialaisen komitean syntysanat lausutaan 1907.

Suomalaiset ovat ensimmäisen kerran mukana olympiakisoissa vuonna 1906, jolloin osallistutaan Venäjän lipun alla Ateenan välikisoihin.

Tukholman olympiakisat 1912 merkitsevät Suomen nousua merkittävien urheilukansakuntien joukkoon. Kisoilla on nähty olleen vahva poliittinen ja kansainvälinen merkitys Suomen itsenäisyyspyrkimyksille. Kisojen avajaisissa Suomen joukkue marssii Venäjän perässä kantaen Finland-nimikylttiä, aivan kuten neljä vuotta aikaisemmin Lontoossa. Suomalaiset jättävät marssiessaan selvän eron venäläisiin.

Tukholman olympiakisojen suomalaissankari on juoksija Hannes Kolehmainen, joka voittaa kolme kultaa ja yhden hopean. Edelleenkin yhdessä olympiahistorian merkittävimmissä 5000 metrin juoksun finaalissa Hymyilevä Hannes kukistaa ranskalaisen Jean Bouinin uudella maailmanennätysajalla 14.36,6. ”Suomi juostaan maailmankartalle” ja ensimmäisen kerran 5000 metriä juostaan alle 15 minuutin.

Tukholman menestys innostaa liikemiehiä, joiden aloitteesta toteutetaan myös kansankeräys Hannes Kolehmainen-äidille. Suomalaiset huippu-urheilijat ovat useimmiten työväkeä. Lauri (Tahko) Pihkala on jo aiemmin vaatinut, että huipuille tulisi tarjota harjoittelun ja toimeentulon mahdollistavia työpaikkoja. Urheilujohtajat ovat usein taustaltaan voimistelunopettajia ja yritysjohtajia. Sama henkilö saattaa urheilla, kirjoittaa kisoista ja puuhata kongresseja.

1920-1930-luku

NUORI VALTIO – URHEILU KANSALLISEN IDENTITEETIN RAKENTAJANA

Nuori kansakunta tarvitsee olympiasaavutuksia kansallisen identiteetin rakentajaksi. Naisidentiteettiä rakennetaan voimistelusalilla.

Nuori valtio on haavoilla, mutta itsenäisyys on liian rakas tuhlattavaksi. Kansallisvaltion rakentaminen alkaa opettelemisella parlamentaariseen demokratiaan, tie tasa-arvoiseen ja moniääniseen yhteiskuntaan on pitkä. Ulkopoliittisilla avauksilla haetaan kansainvälistä uskottavuutta, liikunta ja urheilu koetaan myös kansainvälisen voimannäytön paikkana.

Yhteiskunnalliset ja poliittiset rintamalinjat vakiintuvat. Erityisesti maatalousväestöä koonneeseen maalaisliittoon, kokoomukseen ja ruotsalaiseen puolueeseen kiteytyneet porvarillinen siipi sekä työväestön järjestäytyminen puolueisiin määrittävät pitkälle tulevaisuuteen puoluekartan keskeiset voimakentät.

Poliittinen järjestäytyminen heijastuu jo varhaisessa vaiheessa liikuntaan

ja urheiluun, esimerkiksi suojeluskuntalaisena järjestäytymisenä tai työväen joukkovoiman näyttöinä. Myös nuorella valtiolla on selvä intressi liikuntaan ja urheiluun, liikuntakasvatukseen, sotakuntoon ja terveyteen. Niukat resurssit antavat vain rajalliset eväät liikuntakulttuurin laajamittaisempaan kehittämiseen. Työ jää vapaaehtoisjärjestöille: jo sotienvälisenä aikana maata kattava järjestö- ja seuraverkko on valmis.

Säännöllinen valtion tuki urheilulle alkaa 1920-luvulla ja valtion urheilulautakunta perustetaan. Urheilu- kenttien rakentamisen avustaminen valtion budjetista käynnistyy pulavuosina, kunnat ja suojeluskunnat ovat siinä avainasemassa. Yleisradio aloittaa toimintansa 1926 ja urheilu on jo tällä vuosikymmenellä mukana lähetyksissä.

Vasta itsenäistynyt kansakunta on 1920- ja 1930-luvuilla yksi kesäolympiakisojen suurvalloista. Pariisin olympiakisoissa 1924 Suomi sijoittuu maiden mitalitilastossa kolmanneksi heti Yhdysvaltojen ja Ranskan jälkeen. Ville Ritola metsästää Pariisissa neljä kultaa ja kaksi hopeaa. Paavo Nurmesta, joka saavuttaa yhdeksän kulta- ja kolme hopeamitalia 1920 - 1928, tulee ”Juoksijoiden kuningas” ja vuoden 1918 sodassa jakautuneen kansakunnan yhteinen sankari ja yhdistäjä.

Nuori kansakunta yhdistyy myös olympiakisojen saamiseksi Suomeen. Ensimmäiset ehdotukset tehdään jo Tukholman olympiakisojen jälkeen. Stadion-säätiö perustetaan 1927 rakentamaan Helsinkiin kansainväliset

KUVA: URHEILUMUSEO

KUVA: URHEILUMUSEO

Naisidentiteettiä rakennetaan voimistelussa. Naisvoimistelua 1920-luvulla.

vaatimukset täyttävä stadion olympiakisojen päänäyttämöksi. Yrjö Lindegrénin ja Toivo Jäntin suunnittelema stadion valmistuu 1938. Stadionin avajaiskisoissa 1938 kilpailevat ensimmäistä kertaa TUL:n ja SVUL:n urheilijat samoissa kisoissa. Kansakunta on yhdentynyt jo ennen talvisotaa omien olympiakisojen hengessä.

Helsingille myönnetään vuoden 1940 olympiakisojen järjestämisoikeus syyskuussa 1938 Tokion jouduttua luopumaan kisajärjestelyistä. Toisen maailmansodan syttyminen estää kuitenkin kisojen järjestämisen. Helsingin kisojen järjestelytoimikunta

Yrjö Lindegrénin ja Toivo Jäntin suunnittelema Olympiastadion valmistuu vuonna 1938.

KUVA: URHEILUMUSEO

Paavo Nurmi saavuttia olympiakisoissa 20 - 28 kaikkiaan yhdeksän kulta- ja kolme hopeamitalia. Hän on eniten mitaleja olympiakisoissa saavuttanut yleisurheilija.

Urheilu rakentaa nuoren valtion kansallista identiteettiä

luopuu kisojen järjestelyistä vain kolme kuukautta ennen aiottuja avajaisia. Suurin osa kesäolympiakisojen tarvitsemista suorituspaikoista on kuitenkin saatu rakennetuksi.

Suomalainen liikunnan ja urheilun järjestökulttuuri kasvaa 1930-luvulla täysiin mittoihinsa. Joukkoliikkeellä on suuri jäsenmäärä ja laaja alueellinen levinneisyys. Kilpaurheilun eetos

on yhtenäinen. Juuri itsenäistyneessä valtiossa, huippu-urheilun saavutuksilla katsotaan olleen merkittävä rooli kansallisen identiteetin rakentamisessa. Samaan aikaan suomalainen yhteiskunta ja urheilumaailma on kuitenkin jakautunut luokan, kielen ja sukupuolen mukaan.

Ammattilaisuuskysymys nousee vakavasti esille kansainvälisellä tasolla 1920-luvun lopulla. Los Angelesin olympiakisojen aattona vuonna 1932 Paavo Nurmi julistetaan ammattilaiseksi eikä hän voi osallistua urheilijana kisoihin.

Hyvin järjestettyjen olympiakisojen kisojen merkitys Suomen mainosarvolle ja suomalaisten itsetunnolle on merkittävä. Sylvi Saimo saavuttaa kultamitalin melonnassa Helsingin olympiakisoissa 1952. Samana vuonna lähtee viimeinen sotakorvausjuna Neuvostoliittoon ja Armi Kuusela valitaan Miss Universumiksi.

1940-1950-luku

JÄLLEENRAKEN- TAMISEN KAUSI – OLYMPIAKISAT NÄYTÖN PAIKKA

Helsingille myönnettyjen olympiakisojen isännöiden myötä urheilu kohoaa sodan jälkeisissä vaikeissa olosuhteissa uudeksi kansakuntaa yhdistäväksi tekijäksi.

1940-luvun taitteessa pientä ja nuorta kansakuntaa pallotellaan ja kansakuntaa palloitelee isompien pelikentillä. Sotien jälkeisinä ”vaaran vuosina” voittajavaltion valvontakomissio päivystää hotelli Tornissa, jonka juurella suomalaiset toistavat itselleen: ”maantieteelle emme voi mitään”. Jos ennen sotia rähistiin politiikan oikealla siivellä Lapuan liikkeen voimin, niin sotien jälkeen on vasemiston, kommunistien ja sosiaalidemokraattien vuoro kahinoida keskenään.

Aktiiviurheilija ja urheilujohtaja, maalaisliiton ehdokas Urho Kekkonen valitaan presidentiksi 1956. Jatkossa noottikriisit ja yöpakkaset viitoittavat tielle, jossa sisäpolitiikka alistetaan ulkopoliitikalle. Alkaa kokouksen pitkä taival oppositiossa ”yleisten syiden” takia.

Maatalousvaltiosta alkaa kehittyä teollistuva yhteiskunta. Syntyy kokonaisia sukupolvia yhdistävä kokemusmaailma, jälleenrakentamisen ja työn täyteinen elämä. Usko omaan tekemiseen ja työn tuloksiin on vahva. Vaurastuminen mahdollistaa siirtymän kohti yhteiskunnallista vakautta tarjoavaa hyvinvointivaltio-projektia.

Isojen ikäluokkien liikunta ja urheilu osoittaa merkityksensä ja mahdollisuutensa nuoriso-toimintana. Nyt on innokkaiden amatöörien, todellisten urheiluihmisten etsikkoaika. Järjestöissä alkaa ohjaajakoulutuksen ja valmennuksen systematisoituminen. Olympiakisojen onnistunut toteutus 1952 merkitsee sitä, että myös urheiludiplomatian näkökulmasta

KUVA: URHEILUMUSEO

Juoksijoiden kuningas Paavo Nurmi astuu viimeisen kerran näyttämölle sytyttäessään olympiatulen Helsingin olympiakisojen avajaisissa 1952.

Suomi on lunastanut paikkansa vakavasti otettavien kansakuntien joukossa.

Sotavuosien aikana kilpaurheilutoiminta yhdentyy maassamme. TUL tulee mukaan kilpailutoimintaan erikoisliittojen kanssa tehdyin sopimuksin. Vuosina 1946 - 1947 toteutuu myös nuorison esiinmarssi urheilun näyttämöillä, kun TUL järjestää 3. liittojuhlat ja SVUL 1. suurkisat. 1950-luvulla liikunnanohjaajien koulutus alkaa valtion tuella vasta-

KUVA: URHEILUMUSEO

Koululiikuntaa 1950-luvulla.

Olympiakisat yhdistää kansaa vaikeissa olosuhteissa

takseen etenkin nuorisourheilun tarpeisiin.

XV olympiadin kisat järjestetään Helsingissä 19.7. - 3.8.1952. Hyvin järjestettyjen kisojen mainosarvo Suomelle on suuri. Ne vahvistavat Suomen asemaa idän ja lännen sillanrakentajana. 1950-luvulla rajat Suomen ja Neuvostoliiton urheilussa avautuvat. Suomalaisten itsetunnolle kisoilla on merkittävä vaikutus, kuten myös vuoden 1952 kahdella muulla merkittävällä tapahtumalla: Armi Kuuselan valinnalla Miss Universumiksi ja viimeisen sotakorvauksun lähdöllä Neuvostoliittoon.

Urheilujärjestöt perustavat Veikkauksen vuonna 1940. 1950-luvulla urheiluopistot ja liikuntatiede tulevat valtion avustuksen piiriin. Läänien urheilulautakunnat perustetaan. Kunnallinen liikuntapolitiikka vahvistuu. Varsinkin kouluilojen avautuminen urheiluseurojen käyttöön ja muiden kunnallisten sisätilojen rakentaminen lisäävät kiinnostusta uusiin lajeihin. Maalaiskuntien urheilutoimen huolehtiessa urheilukenttien kunnossapidosta aletaan kaupunkeihin 1950-luvulla rakentaa uimahalleja, tekojääratoja sekä kunnallisia voimailu- ja voimistelusalajeja.

1960-1970-luku

VALTIOJOHTOINEN POLITIikka – LIIKUN- TA OSAKSI YHTEIS- KUNTAPOLITIikka

”Kunnon tie” avautuu.
Työaika lyhenee ja
vapaa-aika lisääntyy.
Tuulipukukansa ryntää
lenkkipolulle.

KUVA: VEIKKAUS

1960-luku on yhteiskuntapolitiikan ja yhteiskuntasuunnittelun kultaaikaa. Pekka Kuusi kirjoittaa kirjansa Sosiaalipolitiikka, jonka sanoma on selvä: suomalaisen ainoa oikea omainen on viranomainen. Valtio ja kunnat alkavat kantaa vastuuta elämäntilanteista, jotka aiemmin on jätetty perheiden (so. naisten) ja vapaaehtoisten yhteisöjen hoidettavaksi.

Lähtölaukauksia tälle kehitykselle on useita: lapsilisät 1948, kansaneläke 1956, työttömyyskorvaukset 1959, sairausvakuutus 1964, ansiosidonnaiset eläkkeet 1962 ja niin edelleen. Hyvinvointivaltion runsaudensarven ideologisenä lähtökohtana on kattava sosiaaliturva tulonsiirtoineen ja konkreettisenä seurauksena on mm. kunnalliset terveyskeskukset ja kunnallinen päivähoido. Tilipussi vaihtuu pankkitiliksi, rahavirrat sijoitetaan kansakunnan rakentamiseen. Julkisten menojen osuus bruttokansantuotteesta alkaa merkittävästi kasvaa.

Jakopolitiikkaa varten rakennetaan Tupo-pöytä. Kansalaisten kukkaron pulleudesta päättävät yhdessä politiikka, pääoma ja työ, käytännössä maan hallitus sekä työnantaja- ja työntekijäjärjestöt. Samaa mallia matkivat myös liikuntajärjestöt hyvinvointivaltion kasvavia määrärahoja kahmiessaan. Kansalaistoiminta saa osansa tästä runsaudensarvesta veikkausvoittovarojen kautta, liikuntabudjetit ja organisaatiot kasvavat tasaiseen tahtiin.

Maaseudun tyhjentyessä maaltapaon myötä kaupungistuminen pääsee vauhtiin. Lähiöt luodaan, kokonaisia kaupunginosia rakennetaan keskelle suomalaista ei-kenenkään-maata. Osa ei tähän hyvinvoinnin tulevaisuustarinaan usko, vaan lähtee töiden perässä Ruotsiin. Kansakunta siirtyy 40-tuntiseen työviikkoon 1965. Vapaa-aika lisääntyy ja sitä täytetään paitsi viihteellä, myös liikunnalla. Vapaa-ajan nykymuodoista kunto- ja luontoliikunta alkavat kehittyä.

Massayhteiskunta tekee kansalaisista kuluttajia. Populaarikulttuuri muuttuu Irwin Goodmanin näköiseksi ja Keihäsen siivet lennättävät janoisia etelän lämpöön. Tuulipukukansa ryntää joukoittain lenkkipolulle, perinteisen kilpailun ja penkkiurheilun rinnalle aukeaa kunnon tie.

KUVA: JORMA KOMULAINEN

KUVA: URHEILUMUSEO

Lasten minimaraton 1970-luvulta.

Kansa ryntää lenkipolulle.

Kuusikymmentäluvulle tultaessa ruumillinen työ ja liikkuminen alkaivat vähentyä, samalla yltäkylläisyys lisääntyy. Yliravitsemuksen riskiyhteiskunta alkaa kehittyä.

Yhteiskuntapolitiikan laajeneminen ja valtion resurssien lisääntyminen johtavat siihen, että myös puolueiden kiinnostus järjestötoimintaa kohtaan lisääntyy. 1960-luvun alussa alkavat poliittiset puolueet tehdä liikuntapoliittisia tavoiteohjelmia.

Modernin kansalaisyhteiskunnan rakentumisvaihe 1960-luvulta alkaen synnyttää uudenlaisen julkishallinnon ja järjestötoiminnan välisen yhteyden. Vuoteen 1962 tultaessa 97 prosenttia kunnista on perustanut urheiluasioista huolehtivan elimen.

Kuntoliikuntajärjestöt alkavat saa-

Kunnon tielle tuulipuvussa

da valtion tukea. Kuntoliikuntajärjestöjen perustaminen sekä valtiolliset toimet nostavat kuntoliikunnan suunnittelun uudelle tasolle. 1960-luvulla perustetaan myös kolme vammaisurheiluliittoa, jotka saavat tukea liikuntamäärärahoista.

Valtion yhteiskuntapolitiikkaan liitetyvä suunnitteluoptimismi näkyy urheilussakin. Liikuntajärjestöissäkin tehdään lyhyen-, keskipitkän- ja pitkän tähtäimen suunnitelmia. Urheilujärjestöt alkavat kehittää järjestelmällisesti ohjaaja- ja valmentajakoulutusta. Urheilutoiminnan suunnitelmallisuuden lisääntyminen näyt-

täytyy myös lasten ja nuorten urheilun ohjelmointina. Kilpailun ja ikäkausimestaruuksien korostaminen vie nuorten kisailusta leikkimielisyyttä ja spontaaniutta.

Veikkaus Oy:n tuotoista on tullut merkittävin yksittäinen liikunnan rahoituskanava. Vuonna 1970 aloitettu lotto mullistaa Veikkauksen liiketoiminnan. Lottovoittajien luvattu maa lihottaa urheilullekin jaettavia rahoja. Valtiosta tulee Veikkauksen ainoa omistaja 1975.

Rooman olympiakisat 1960 televisoidaan suorana ja järjestäjille maksetaan ensimmäistä kertaa televisiointimaksut. Television merkitys korostuu ja urheiluun alkaa syntyä kaupallisesti kiinnostavia markkinaveitoisia lajeja.

KUVA: URHEILUMUSEO/HELGE HEINONEN

1980-luku

HYVINVOINTIVALTION RUNSAUDENSARVI – LIIKUNNAN KASVU JA ERIYTYMINEN

Lajien kirjo kasvaa, tarjonta ja harrastamisen tavat monipuolistuvat - urheilun rakenne ei pysty vastaamaan muuttuneeseen kysyntään.

Suomen ulkopolitiikan avain-sanaksi on vakiintunut puolueettomuus. Ulkopolitiikassa Euroopan turvallisuus ja yhteistyökonferenssi ETYK huipensi tämän kehityksen vuonna 1975. Muroksen aika alkaa kuitenkin politiikassakin. Berliinin muuri murtuu, Neuvostoliiton punakone alkaa yskiä. Sisäpolitiikan ainoita vaihtoehtoja olivat olleet joko keskustan ja demarien tai demarien ja keskustan hallitus. Kekkonen sairastuu 1981 ja Mauno Koivistosta tulee uusi, matalan profiilin presidentti. Parlamentarismin tuulahdus auttaa kokoomuksen pitkistä pannasta hallituskelpoisuuteen.

Eurooppalaisen Suomen pohja rakentuu. Maamme tasapainoilee idänkaupan kanssa ja vilkuilee itäisen naapurin varjosta Euroopan vaihtoehtoihin. Kulttuurista yhteyttä haetaan muista Pohjoismaista. Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA ottaa projektikseen Suomen viemisen Eurooppaan.

Hyvinvointivaltion perusta on vakiintunut. Esiin työntyvät vaihtoehtoliikkeet rakentavat lisäksi hyvinvointivaltion rakennukseen. Uusi naisliike, vihreä liike ja Greenpeace nostavat päätään. Liikunta nähdään myös osana kansojen välistä kanssakäymistä ja yhteisymmärrystä. Urheilujärjestöt käynnistävät oman yhteistyöhankkeen kehitysmaiden kanssa liikuntaa kaikille -ideologialla.

Julkinen sektori luo edellytyksiä liikuntakulttuurille ja kansalaisjärjestöt toteuttavat itse liikuntatoimintaa. Ensimmäinen liikuntalaki astuu voimaan 1980.

KUVA: URHEILUMUSEO

Satakunta naista juoksee ensimmäisen Naisten Kympin.

Voimistelua 1985.

Myös vaihtoehtoiset liikuntakulttuurin muodot rakentuvat. Opiskelijoiden mielenkiito siirtyy politiikasta liikuntaan, puhutaankin ”sählysukupolvesta”, joka suuntaa energiansa ja aktiiviteettinsa liikuntaan ja vireyteen. Uusi palloilulaji, salibandy, syntyy ja järjestyy valtakunnalliseksi lajiliitoksi 1985. Juuret ovat pitkälti akateemisissa opiskelijajoukoissa.

Uusien harrastusjärjestöjen perustaminen kiihtyy samaan aikaan kun liikuntajärjestöjen valtionapu ja henkilöstö kasvavat. Lajien kirjo kasvaa, tarjonta ja harrastamisen tavat monipuolistuvat ja alkaa eriytyminen. 1980-luvulla rekisteröidään yli 3 700 uutta liikuntajärjestöä, joista huomattava osa on ei-perinteisiä seuroja.

Osa yleisseuroista muuttuu erikoisseuroiksi. 1980-luvulla yleistyvät erilaiset joukkuepelit, kansainväliset yksilöperusteiset voima- ja taitolajit karatesta aerobiciin sekä uudenlaiset keskusliitoista riippumattomat yhdistykset. Satakunta naista juoksee ensimmäisen Naisten Kympin. Naisurheilu etenee leveällä rintamalla. Yleisradion Urheiluruutu alkaa näyttää myös naisten sarjatuloksia.

Kansainvälinen olympiakomitea ryhtyy hinnoittelemaan olympiarenkaita. Kansainvälisen Olympiakomitean liikevaihto moninkertaistuu vuosikymmenen aikana. Markkinointiajattelua sisäistetään myös liikuntajärjestöissä. Urheilumarkkinoinnin merkitys ja tärkeys tunnustetaan laajasti. Terminologia järjestöihin otetaan yritysmaailmasta: puhutaan asiakkaista, toimialoista, tuotteista ja oheispalveluista.

Urheilun mediallistuminen, medi-

Lajien kirjo kasvaa ja harrastamisen tavat monipuolistuvat

kalisoituminen ja juridisoituminen alkavat. Dopingongelmat nousevat pintaan. Osa huippu-urheilusta muuttuu ammattiuurheiluksi 1980-luvun alusta lähtien. Liikuntatoimintaan tulee myös kaupallisia piirteitä.

Keskustelu nuorisourheilun eettisistä ja omaehtoisista lähtökohdista orastaa liikuntajärjestöissä. Nuorisourheilun kehittäjien on kuitenkin perusteltava tekemisiään sillä, että työ ei ole pois kilpaurheilusta. TUL käynnistää Lete toiminnan. SVUL:iin perustetaan Nuori Suomi -ohjelma. Täs-

tä lähtee urheilun muuttuminen lapsilähtoisemmäksi. Lajiliittojen kuntoliikunta tulee osaksi SVUL:n strategiaa. Alkaa lajiliittojen valmentaminen lajiensa harrastejärjestöiksi. Ensimmäisten joukossa harrasteliikunta toteutuu Suunnistusliiton kuntorasteina. Uudet strategiat eivät kuitenkaan yllä keskustelunaiheeksi esimerkiksi SVUL:n vuoden tärkeimmässä kokouksessa 1989, sillä huomion vie Jukka Uunilan linjapuhe urheilun yhdistymisestä.

KUVA: URHEILUMUSEO

Lajien kirjo kasvaa, tarjonta ja harrastamisen tavat monipuolistuvat - urheilun rakenne ei pysty vastaamaan muuttuneeseen kysyntään.

KUVA: HANNU LINDROOS

Taloudellisen laman keskellä Suomi saa kaukalollisen sankareita voittaessaan jääkiekon maailmanmestaruuden Tukholman kisoissa 1995. Voittopokaalia kannattelevat Timo Jutila ja Saku Koivu.

1990-luku

EUROOPPALAINEN SUOMI – LIIKUNTA MONILLA MARKKINOILLA

Eurooppalainen Suomi globaalissa maailmassa. Urheilussa mediamarkkinat - liikunnassa palvelumarkkinat.

Globaalien markkinoiden valtavirrat vievät Suomen vääjäämättä kohti avoimia markkinoita, kohti eurooppalaista rahaliittoa, integroituneita pääoma-, palvelu- ja työmarkkinoita, ylikansallista mediakulttuuria. Vi-

meistään Neuvostoliiton hajoaminen työntää kansakunnan ”suunnitelmataloudesta” kohti avoimia markkinoita. Suomessa otetaan poliittinen kompassisuunta kohti läntistä Eurooppaa.

Markkinoiden vapautumisen vauhti on kuitenkin liian kova, jo ensi kierroksilla kansakunta menee maitohapoille. Lainarahalla eläminen kostahtuu, rajana taivas-liidosta sukellaan lamaan, pankkikriisiin, valtionvelkaan ja työttömyyteen. Kaupungit, taajamat ja syrjäseudut alkavat erottua toisistaan, samoin hyvinvoinnin aste niiden sisällä. Suomi liittyy Euroopan unioniin.

Politiikka suhteellistuu, kansakunta ohjaaviksi voimiksi tulevat sen rinnalle markkinat ja kansalaistoiminta. Palvelumarkkinoilla julkisen sektorin nopeatahtinen vetäytyminen korvataan yritystoiminnalla, toisaalta aukkoja paikkaamaan toivotaan kansalaistoimijat. Ei ihme, että laman syvimpinä vuosina kansallisiin talkoisiin

kutsutaan mukaan myös kansalaisjärjestöjä. Kansanterveyden edistämiseksi, työllisyyden tukemiselle ja syrjäytymisen ehkäisylle alkaa olla uudenlaista kysyntää.

Haastamaan tulevat erilaiset vaihtoehtoliikkeet, sosiaaliset liikkeet ja epämuodollinen kansalaistoiminta - myös liikuntakulttuurissa. Kaiken alla kytee laajempi huomaamaton muutos, kansallisen liikuntakulttuurin laajentuminen ja eriytyminen. Uusia lajeja ja liikuntamuotoja syntyy ja tuotetaan. Kuluttamisen yhteiskunta jauhaa yhä uusia liikunnallisia tarpeita ja kehottaa yksilöitä elämäntyylien vertailuun - ”mutta mitä Sinä haluat”, kysyy mainos.

Nuoret luovat oman aikuisista riippumattoman liikuntakulttuurin, nelimaalin tilalla on nyt skeittaus. Nuori Suomi -ohjelma etenee. Myös järjestöissä aletaan hakea tilaa lasten omaehtoiselle liikunnalle. Palloliitto ottaa käyttöön Vihreän kortin edistämään reilua peliä nuorisourheilus-

sa. Lähiliikuntapaikkojen rakentaminen ja iltapäivätoiminta nousevat keskusteluun. Koululiikunnan tunnit eivät riitä täyttämään päivittäistä liikunnan tarvetta. Vähän liikkuvat yritetään saada innostumaan liikunnasta. Koululiikunnan lähtökohdissa fyysisen toimintakyvyn tavoitteet sekä sosiaaliset ja eettiset tavoitteet kulkevat rinnan.

Lajit synnyttävät terveystuotteita markkinoille yhteistyössä Kuntourheiluliiton kanssa uusia harrasteliikunnan tuotteita: liikuntalaihduksista tulee KiintoNainen, vesivoimistelusta Hydrobic ja ulkokehityksestä Katukoris, syntyvät myös Pehmis-pomppis ja Ui kesäksi kuntoon. Naisliikunnan rinnalle tulevat erilaiset kaupalliset lajit ja kuntosalit.

Taloudellisen laman keskellä Suomi saa kaukalollisen sankareita voittaessaan jääkiekon maailmanmestaruuden. Ensimmäisten pc-tietokoneiden tultua ihmisten arkeen 1980-luvulla tällä vuosikymmenellä teknologia yleistyy liikuntajärjestöjen tulostiedottamisessa ja www-sivustot yleistyvät.

1990-luvulla tapahtuu urheilumarkkinoinnin lopullinen läpimurto. Urheilusta pyritään tekemään kaupallisesti kiinnostava ja kannattava ottamalla käyttöön markkinoinnin ajattelumallit ja työkalut. Kansallinenkin huippu-urheilu viihteellistyy. Urheilun ammattilaistuminen ja juridisoituminen lisääntyvät entisestään.

Vapaakuntakokeilu vahvistaa kun-

nallista itsehallintoa. 1993 seuroilta poistetaan valtion veikkausvoittovaroista korvamerkitty taloudellinen tuki ja kunnat päättävät itse myös satsumksestaan liikuntaan. Kuntien liikuntapaikat vähentävät seurojen kustannuksia, mutta eivät poista varainhankinnan tarvetta. Seurojen toiminta rahoitetaan suureksi osaksi harrastajien kukkarosta.

Urheilun ja liikunnan järjestöjen uudistetaan 1990-luvun alussa. Suomen urheiluliike kypsyy rakennemuutokseen lopullisesti vasta sitten, kun aika on ajanut suurten keskusjärjestöjen ohi ja suuret talousongelmat taantumana vuoksi kaatuvat päälle. Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU ry) perustetaan 1993. Rakennemuutoksessa SVUL, TUL, Palloliitto ja CIF lakkaavat keskusjärjestöinä olemasta. TUL:n seurat liittyvät lajiliittoihin ja seuraa tuhansia eri tasoisia liittymiä. Toimialakäsitemäärien lisääntyminen saa jalansijaa. Uudessa organisaatiossa piirijärjestöjen määrä vähenee mutta kasvaa viiteentoista vuosikymmen loppuun mennessä maakuntapohjalta. Kattojärjestön jäsenpohja laajenee kansalaisjärjestöjen suuntaan.

*Urheilussa
mediamarkkinat
- liikunnassa
palvelumarkkinat*

KUVA: ANTERO AALTONEN

Lajit synnyttävät terveystuotteita markkinoille uusia harrasteliikunnan tuotteita - samalla naisliikunnan rinnalle tulevat erilaiset kaupalliset lajit ja kuntosalit.

KUVA: URHEILUMUSEO/TERHI SALOMAA

Nuoret luovat omaa aikuisista riippumatonta liikuntakulttuuria, nelimäärin tilalla on nyt skeittaus.

Opetusministeriö ryhtyy jakamaan liikuntajärjestöjen määrärahoja liitokohtaisesti mitattavien toiminnallisten tulosten perusteella. Aiemmin keskusjärjestöt olivat jakaneet sisälän määrärahat. Kriteereiksi vakiintuvat 50 prosenttia nuorisourheiluun, 25 aikuisliikuntaan ja 25 huippu-urheiluun. Hankemuotoinen tuki lisääntyy. Yhteiskunta käyttää liikuntapalveluja työllistäjänä ja urheilu osallistuu maahanmuuttajien kotouttamistyöhön. Valmisteilla on myös muita yhteiskunnallisesti painottuneita kriteereitä, kuten tasa-arvo, suvaitsevaisuus ja kestävä kehitys. Kansainvälisten säädösten merkitys EU-Suomen liikunnassa ja urheilussa kasvaa.

Liikuntajärjestöt ajautuvat murrokseen, jolle leimallista ovat medialisuminen, kaupallisuus - ja sen tuomat lieveilmiöt, juridisoituminen, medikalisoituminen ja markkinaehtoisuus. Eettisen keskustelun tarve kasvaa

2000-luvun lähtö- merkit liikunnan kansalaistoiminnalle

MONIEN KULTTUU- RIEN SUOMI – MONET LIIKUNTA- TARINAT

Liikunta on monipuolisempaa kuin kenties koskaan aikaisemmin. Liikunnalla on monia erilaisia merkityksiä. Pitkäjänteiset vastuunkantajat ovat vähenemässä.

Tulevaisuus on täynnä yllätyksiä, eikä tulevaisuus tule vastaan yhtä raidetta pitkin. Megatrendejä näyttävät olevan globalisaatio, tietoyhteiskunnan kehitys sisältö- ja palvelutuotantoon, alueellinen keskittyminen kasvukeskuksiin, väestön ikääntyminen ja myös bioyhteiskunnan orastaminen.

Tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet antavat kansakunnallemme hyvät lähtökohdat. Hyvinvointivaltion ytimeen kuuluvan tasa-arvon ylläpitäminen on kuitenkin yhä vaikeampaa. Tuloerot kasvavat ja eriarvoisuus uhkaa kärjistyä. Julkinen sektori vetäytyy osista toiminnoista. Palvelutarve kasvaa. Kansalaisia kannustetaan oma-

toimisuuteen ja yrittäjyyteen ja kansalaissektoria kutsutaan talkoisiin.

Yhteiskunta on yhä sirpaleisempi ja kansallisvaltio on menettämässä otettaan. Päätöksentekoa siirtyy Euroopan unionille. Markkinat ovat maailmanlaajuiset, mutta samalla kotoinen paikallisuus ja alueellisuus vahvistuvat.

Ihmisten jaksaminen ja terveys on yhä tärkeämpää kansantaloudelle. Joka kolmas työssä käyvä on yli 50-vuotias. Väestö vanhenee niin, että vuonna 2030 arviolta joka neljäs suomalainen on yli 65-vuotias. Työvoima vähenee ja elinikä pitenee. Suuret ikäluokat on kasvatettu työllä pärjäämiseen. Nuorempien ikäluokkien sitoutuminen työhön on toisenlainen.

KUVA: ANTERO AALTONEN

*Kansalaistoiminnan arvoja
ovat toisten auttaminen,
toinen toisilleen tekeminen,
keskustelut, yhdessäolo,
toisilta oppiminen, reilu peli
ja ihmisenä kasvu.*

Kansalaistoiminta toteutuu monella tavalla: vapaasti kukkivaa lähimmäisyyttä, yhdistysten järjestämää toimintaa jäsenilleen tai palvelujen tuottamista.

Maahanmuuttajien määrä ja kulttuurinen moniarvoisuus lisääntyvät. Elämäntavat yhä yksilöllistyvät. Ihmiset etsivät ja vaihtavat identiteettiä. Perinteiset arvot saavat myös kannatusta ja uusia arvoja vahvistuu.

Perhemallien monimuotoisuus ja yksinasuvien määrä kasvaa. Työelämän kiireissä perheiden rooli yhteisöllisyyden rakentajana on osin murentunut. Kasvatuksen ja yhteisöllisyyden kysymykset korostuvat. Yhä useamman nuoren on vaikea kiinnittyä yhteiskuntaan.

Kansalaistoiminnan arvojen, kuten toisten auttamisen ja yhdessäolon, kysyntä kasvaa. Kansalaistoiminta palvelee muitakin tarpeita kuin elämän välttämättömyksiä. Kansalaistoiminta on vapaata ja tasavertaista tekemistä, jossa päätökset liittyvät ihmisiä yhteen. Ihminen rakentaa identiteettinsä toimiessaan muiden ihmisten kanssa. Ihminen saa tunnustusta ja elämään mielekkyyttä.

Myös verkostotalous vaatii uutta sosiaalista pääomaa, jota rakennetaan yhdessäolon ja luottamuksen kentässä. Tämä sosiaalinen pääoma on se uusi sampo, jolla tietoyhteiskunta pystyy toimimaan. Sosiaalinen pääoma vaikuttaa yritysten menestykseen ja kansalaisten hyvinvointiin, myös äänestyskäyttäytymiseen, ja kiinteyttää yhteiskuntaa. Suuri osa sosiaalisesta pääomasta rakentuu kansalaissektorilla.

Liikunta ja urheilu on maamme suurin kansanliike, johon osallistuu yli miljoona suomalaista lasta, nuorta, aikuista ja ikääntyvää ihmistä. Liikunnalla on merkittävä rooli ihmisten vapaa-ajassa. Puoli miljoonaa suomalaista toimii vapaa-aikana myös ohjaajina, valmentajina, huoltajina, tahtumien järjestäjinä, tuomareina, toimitsijoina ja luottamushenkilöinä.

Liikunnalla on erilaisia merkityksiä eri ihmisille. Siitä haetaan terveyttä, mielenrauhaa, itsetuntoa, jännitystä, viihdettä, yhteisöllisyyttä, itseilmaisua tai ihmissuhteita. Joitakin motivoi kilpailu, toisia yhdessäolo. Toiset liikkuvat yksin, toiset yhdessä. Joitakin motivoi liikunta kasvatuksen ja elämänhallinnan välineenä.

Liikunnalle ja urheilulle on kysyntää enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Markkinoille tulee lisää kansainvälisiä kunto- ja terveysyrityksiä ja tarjonta maksukykyisille lisääntyy. Syn-

Pitkjänteiset vastuunkantajat ovat vähenemässä

tyy uusia tapoja liikkua ja kuluttaa. Liikuntalomien vietto ja luontomat-kailun suosio näyttävät lisääntyvän.

Enemmistö kansasta ei kuitenkaan liiku terveytensä kannalta riittävästi. Arki ei ole fyysisesti aktiivista, eikä näköpiirissä ole kehitystä, joka muuttaisi tämän suunnan. Samalla perheiden maksukyky vaikuttaa yhä enemmän lasten tasavertaisiin mahdollisuuksiin harrastaa liikuntaa. On aika istua yhteisiin pöytiin ratkaisemaan, miten lisätä suomalaisten liikuntaa ja miten vähentää lapsiper-

teistyökumppanisopimuksilla. Kunnat tukevat seuroja vuosittain noin 25 miljoonalla eurolla. Tärkein tukimuoto on liikuntapaikat. Jos tilojen käyttökustannukset nousevat, varainhankinnan tarve vielä nousee.

Yli sadan vuoden ajan seuratoiminta on ollut vahvaa ja muuntuva. Ihmisten aktiivisuudesta on syntynyt yhä uusia yhteisöjä edistämään liikuntaa. Nyt maassamme on noin 7 800 liikunta- ja urheiluseuraa. Liikunnan kansalaistoiminnan kenttä on monipuolisempi kuin kenties koskaan aikaisemmin.

Vapaaehtoisia seuroissa on hieman enemmän kuin aikaisemmin. Samanaikaisesti seurojen määrä ja tekemisen tarve on lisääntynyt. Pitkä-

KUVA: ANTERO AALTONEN

heiden liikunnan kustannuksia. Entä miten ikääntyneille löytyy välittäviä yhteisöjä ja mahdollisuuksia Liikkuva Hyvässä Seurassa. Liikunnan merkitys ennaltaehkäisevässä terveystyössä kasvaa.

Valtion tuki urheilutoiminnalle on jäänyt jälkeen muista Pohjoismaista, vaikka Veikkauksen tuotto on 1990-luvulta alkaen kasvanut 115 miljoonalla eurolla kymmenessä vuodessa. Opetusministeriön veikkausvoittovaroista maksama toiminta-avustus kattaa nykyisin enää noin 18 prosenttia kaikkien lajiliittojen yhteenlasketuista menoista. Urheiluseurat eivät saa suoraa valtion taloudellista tukea. Seurat hankkivat vuosittain noin 400 - 450 miljoonaa euroa vanhempien kukkaroista, omalla varainhankinnalla ja yh-

jänteiset vastuunkantajat ovat vähenemässä. Yhä useampi toimija on liikkeellä turistin identiteetillä. Toisaalta innostus ja halu olla mukana on suuri. Lähipiirin projektit kiinnostavat. Liikunnan kansalaistoiminnassa isät, äidit, isovanhemmat ja kummit ottavat naapurinkin lapsen mukaan.

Urheiluliikkeen keskeinen voimavara on toiminnan jatkuvuus, traditiot ja pitkä linja. Muutosten tulee olla ymmärrettäviä ja kansalaisten tietoisia tekoja. Yhä useampaan seuraan tarvittaisiin palkattua väkeä tukemaan vapaaehtoisten ponnisteluja ja innostumista. Kansalaistoimintaan kuuluu, että jokainen voi osallistua ilman aiempaa erityisosaamista ja yhteisö on avoin uusille jäsenille. Vapaaeht-

KUVA: URHEILUMUSEO GIULIANO BEVILACQUA

Hanna-Maria Seppälä voitti 100 metrin vapaauintin Barcelonan MM-kisoissa 2003. Valmentajana toimii oma äiti.

toiset tarvitsevat koulutusta. Parhaimmillaan valtakunnalliset ja maakunnalliset liikuntajärjestöt ovat perinteisten tehtäviensä lisäksi valtakunnallisia kehittämiskeskusiksi, jotka edistävät kansalaistoiminnan arvoja ja koulutusta seuratoiminnassa.

Järjestäytyneet liikunta elää tilanteessa, jossa liikuntakulttuuri on moninaistunut. Siinä toimivat lapset ja perheet, seurajohto ja valmentajat, huippu-urheilijat ja managerit. Luotamushenkilöiden on yhä haastavampaa johtaa kansalaistoimintaan perustuvaa ja markkinaehtoistunutta urheilua. Järjestöväen haasteena on myös sukupolven vaihdos vuosina 2006 – 2010.

On tärkeää, että kansalaisten halu olla yhdessä ja mukana toteutuvat järjestäytyneen liikunnan ja urheilun rakenteissa ja että ihminen voi kokea olevansa mukana jossain merkittävässä ja arvokkaassa toiminnassa.

Järjestäytyneet urheilu elää keskellä tietoyhteiskuntaa, joka on ytimeltään verkostoyhteiskunta. Siinä missä EU etsii organisoitumisen muotoaan, liikunnan kansanliike etsii uusia toimintatapoja uudessa toimintaympäristössä. Kiire ja kilpailu on myös urheiluyhteisöissä vähentänyt yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Urheilun yhteinen ääni on jäänyt heikoksi. Järjestöelämän 2000-luvun yhteinen sävel on kansalaistoiminta - samalla järjestöt etsivät ja vahvistavat omaa identiteettiään.

Parin viime vuosikymmenen aikana rakentuneen yhtiöyksilöllisyyden

tieltä on syntynyt ja syntymässä kaipausta siirtyä myös yhdessä tekemiseen ja yhdessä elämisen polulle. Suomen Liikunnan ja Urheilun syyskokouksessa Mikkelissä 2002 yli satajäsenjärjestöä hyväksyi Liiku Hyvässä Seurassa - SLU:n strategian. Järjestöjä yhdistää kansalaistoiminta. Järjestötoiminnan muutoksena tämä tarkoittaa sitä, että toimintaa lähdetään ohjaamaan kansalaistoiminnan arvojen pohjalta.

Kansalaistoiminnan arvoja ovat toisten auttaminen, yhdessäolo ja keskustelut, toinen toisilleen tekeminen ja toisilta oppiminen, reilu peli ja ihmisenä kasvu. Kansalaisten vapaa ja tasavertainen aktiivisuus on merkittävä voimavara yhteiskunnassa. Kansalaistoiminnan arvojen pohjalta toimivasta liikunnan vapaaehtoistyöstä voidaan kehittää jopa kansainvälinen vientituote. Liikunta ja urheilu rakentaa elävää ja toimivaa kansalaisyhteiskuntaa.

LIIKUNTA JA URHEILU ON MAAMME SUURIN KANSANLIIKE

- liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan osallistuu yli miljoona suomalaista lasta, nuorta, aikuista ja ikääntyvää ihmistä
- joka kymmenes suomalainen - yli 500 000 - on mukana liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyössä, ensisijainen vapaaehtoistyön kohde on nuorisotoiminta
- lapsista ja nuorista 40 prosenttia (430 000) harrastaa urheiluseuroissa - lisäksi lähes joka toinen, joka ei harrasta seurassa, haluaisi tulla mukaan
- joka kymmenes aikuinen (lähes 400 000) liikkuu urheiluseuroissa - ja lisäksi kampanjat liikuttavat satoja tuhansia kansalaisia
- joka päivä Suomessa kilpaillaan jossain lajissa - valtaosa kansallisesta kilpaurheilusta on alle 18-vuotiaiden harrastusluonteista toimintaa
- suurin osa suomalaisista (78 prosenttia) sanoo pitävänsä suomalaisten urheilijoiden kansainvälistä menestystä melko tai ehdottoman tärkeänä.

Kirjallisuutta

Arponen Antti O. (toim.)
Suomen urheilu.
SVUL 1900 - 1980. 1981.

Hautamäki Antti
Suomi muutosten edellä.
Raportti Suomen haasteista
Sitra 2001.

Heikkinen Antero ym.
Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia (toim. Teijo Pyykönen), Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu n:o 131, *Liikuntatieteellinen Seura/ VAPK-kustannus, Helsinki 1992.*

Hentilä Seppo
Suomen työläisurheilun historia I-III.
Hämennlinna 1982-1987.

Häyrinen Reijo, Laine Leena
Suomi urheilun suurvaltana. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu n:o 115 (toim. Erkki Vasara), *Helsinki 1989.*

Ilmanen Kalervo, Voutilainen Touko
Jumpasta tiedekunnaksi. Suomalainen voimistelunopettajakoulu 100 vuotta, 1882-1982.
Helsinki 1982.
Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 84.

Itkonen Hannu
Liikuttaako suvaitsevaisuus?
Tutkimus liikuntakulttuurin suvaitsevaisuudesta.
Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja, n:o 118, Joensuu, 1997.

Itkonen Hannu, Heikkala Juha, Ilmanen Kalervo, Koski Pasi
Liikunnan kansalaistoiminta - muutokset, merkitykset ja reunaehdot.
Liikuntatieteellinen Seura, Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitos ja Suomen Liikunta ja Urheilu. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152, 2000.

Juppi Joel
Suomen julkinen liikuntapolitiikka rahoituksen näkökulmasta tarkasteltuna.
Helsingin yliopiston sosiologian laitos, 1985.

Kulha Keijo K.
Urheilujärjestöjen kujanjuoksu.
Urheilun rakenneuudistus 1989 - 1993.
Suomen Urheilumuseosäätiö, 1995.

Laine Leena.
Vapaaehtoisten järjestöjen kehitys ruumiinkulttuurin alueella Suomessa v. 1856-1917, I-II, *Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu n:o 93A-93B, Helsinki 1984.*

Nygren Helge
1800-luvulla Suomessa perustetut urheiluseurat.
Suomen Urheilumuseosäätiö, 1989.

Raevuori Antero
Juoksijain kuningas Paavo Nurmi.
WSOY 1988.

Vasara Erkki
Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta vuosina 1918-1939.
Helsinki, 1997.

Viita Ossi
Hymyilevä Hannes.
Työläisurheilija Hannes Kolehmainen sankarus porvarillisessa Suomessa.
Helsinki, 2003.

Virtapohja Kalle
Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä.
Jyväskylä, 1998.

Voutilainen Eero
Ihmisten Suomi. Puheenvuoroja kansalaistoiminnasta.
Humak-kehittämöraportti, 2002.

Liikunnan kansalaistoimintaa lähes 150 vuotta – eräitä virstanpylväitä

1850-luku -

1856 Ensimmäinen suomalainen urheiluseura, Segelföreningen i Björneborg, perustetaan

1870- Urheilu ja liikuntatapahtumat tulevat osaksi kansallista herätystä ja sitä tukevaa kansanjuhlatoimintaa

1872 Voimistelu otetaan oppiaineeksi valtion tyttökouluihin (poikakouluihin 1842)

1874 Helsingfors Skridsko Klubb perustetaan

1875 Maamme vanhin voimisteluseura Helsingfors Turnförening perustetaan (vuodesta 1882 Helsingfors Gymnastikklubb)

1876 Suomen ja Pohjoismaiden ensimmäinen naisvoimisteluseura, Gymnastikföreningen för fruntimmer i Helsingfors, perustetaan

1878 Norssin Turnarit perustettiin ensin Alkeisopiston Turnarit-nimisenä

1880 - Maahamme perustetaan keskeisiä lajiseuroja, ns. erikoisseurojen perustamisaltoa

1882 Helsingin yliopiston voimistelulaitos uudistetaan: miesvoimisteluolettajien koulutus alkaa

1887 Helsingin Ponnistus perustetaan (1. työväen voimisteluseura)

1887 Suomen Matkailuyhdistys perustetaan

1890 – 1910-luku

1890- Yleisseuramalli vakiintuu Suomeen ja myös muut kansalaisjärjestöt ottavat urheilun ohjelmaan (yhdistysten alaosastot)

1894 Kansainvälinen olympiakomitea perustetaan

1894 Helsingin yliopiston voimistelulaitos avataan naisille

1896 Ensimmäiset nykyaikaiset olympiakisat pidetään Ateenassa

1896 Suomen Naisten Voimisteluliitto, Finska Kvinnors Gymnastikförbund, perustetaan

1897 IFK-liike (Idrottsföreningen för kamrater) leviää Ruotsista

1898 Suomen Urheilulehti perustetaan

1898 Suomen Syklistiliitto/Finlands Cyklistförbund perustetaan (turistijärjestö)

1898 -1926 Suomen Lyseoiden urheilijat (SLU) perustetaan Ivar Wilskmanin aloitteesta

1900 Suomalainen Voimistelu- ja Urheiluliitto (S.V.U.L.) perustetaan (suomenkielinen liitto)

1906- SVUL:n piirijärjestöt perustetaan

1906 Suomen Uimaliitto sekä Purjehtijaliitto perustetaan (1. varsinaiset lajiliitot)

1906 Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto (SVUL) perustetaan (S.V.U.L. lakkautetaan) (kaksikielinen liitto)

1906 Ateenan välirikas, suomalaiset ensimmäisen kerran mukana olympiakisoissa (Venäjän lipun ala-), painija Verner Weckman voittaa Suomen ensimmäisen kultamitalin

1907 Suomen olympiakomitea perustetaan - Suomi osaksi olympialiikettä

1907 Suomen Palloliitto perustetaan

1908 Lontoon olympiakisat pidetään

1909 IFK-liitto (Idrottsföreningen för Kamrater) perustetaan ruotsinkielisen urheiluväen yhteistyöelimeksi

1909 Ensimmäinen voimisteluopisto aloittaa toimintansa: Naisten voimisteluopisto Varala

1911 Lasten urheilu liitetään monien seurojen ohjelmaan, alaosastot ym.

1911 Partioliike perustetaan (lakkautettiin 1912)

1912 Tukholman olympiakisat pidetään, ”Hannes K. juoksee Suomen maailmankartalle”? - Suomi urheilun suurvallaksi

1912 Suomalaiset naiset ensimmäisen kerran olympiakisoissa (100 metrin uinti, 2 uimarinaista)

1912 Suomen Voimisteluopettajaliitto perustetaan

1912 Ruotsinkieliset jättävät SVUL:n ja perustetaan Finlands Svenska Gymnastik- och Idrottsförbund (1917 Svenska Finlands Idrottsförbund (SFI))

1914 - 1. maailmansota
Maailmansota katkaisee urheilun kansainväliset yhteydet

1917 Suomi itsenäistyy

1918 Kansalaisseurasta

1919 SVUL erottaa kansalaisdassassa punaisten puolelle osallistuneet seurat

1919 Työväen Urheiluliitto (TUL) perustetaan

1919 Yhdistyslaki säädetään maahamme

1919 Maan ensimmäinen kunnallinen urheilulautakunta perustetaan Helsinkiin

1919 - Urheilutoiminta tulee Suojeluskuntien ohjelmaan

1919-21 Urheiluliikkeen organisaatiossa vakiintuu jakautuminen luokan, kielen ja sukupuolen mukaan

1920-luku – 1930-luku

1920 Säännöllinen valtion tuki urheilujärjestöille alkaa, valtion urheilulautakunta perustetaan

1920 Antwerpenin olympiakisat, kaunoluistelijat Ludovika ja Walter Jakobsson voittavat itsenäisen Suomen ensimmäisen kultamitalin

1920 Suomen Kuurojen Urheiluliitto perustetaan

1921 Naisten kansainvälinen urheiluliitto perustetaan Pariisissa

1921/24 Maan urheilujärjestöjen ensimmäinen naissihteerit ja naiskiintiö TUL:oon

1920 Antwerpenin olympiakisat pidetään

1922 Ensimmäiset naisten olympiakisat pidetään Pariisissa

1922 Anton Collin voittaa ensimmäisenä ulkomalaisena Holmenkollenilla 50 km:ä

1923 Salpausselän kisat järjestetään ensimmäisen kerran

1924 Valtion voimistelu- ja urheilulautakunta perustetaan (valtion urheilulautakunta vuodesta 1945)

1924 Akateeminen urheiluliitto (SAUL) perustetaan (Opiskelijoiden Liikuntaliitto 1971)

1924 Pariisin olympiakisoissa Suomen joukkue Paavo Nurmi kärjessä voittaa yhteensä 37 mitalia ja sijoittuu maiden välisessä mitalivertailussa kolmanneksi

1924 Chamonix järjestää ensimmäiset talviolympiakisat, kisojen paras urheilija on pikaluistelijä Clas Thunberg, joka voittaa kolme kultaa, yhden hopean ja yhden pronssin

1925 Ensimmäiset Työväen olympialaiset pidetään Frankfurt am Mainissa

1926 Yleisradio aloittaa toimintansa, urheilu on jo 1920-luvulla mukana lähetyksissä

1927 Stadion-säätiö perustetaan

1927 SVUL:n ensimmäinen urheiluoopisto aloittaa toimintansa (Suomen Urheiluoopisto Vierumäellä)

1928 Amsterdamin olympiakisat pidetään, naisten yleisurheilu ensimmäistä kertaa ohjelmassa, suomalaiset naiset eivät osallistuneet

1929 - 1932 TUL:n hajaantuminen ja vasemmistoseurojen lakkauttaminen oikeusistuimissa

1929 Ammattilaisuuskysymys urheilussa nousee vakavasti esille kansainvälisellä tasolla

1931 Urheilukenttien rakentamisen avustaminen valtion budjetista käynnistyy pulavuosina, kunnat ja suojeluskunnat ovat rakentamisessa avainasemassa

1932 Helsingin Naisurheilijat-seura perustetaan

1932 Los Angelesin olympiakisat - olympiakisojen aattona Paavo Nurmi julistetaan ammattilaiseksi eikä voi osallistua kisoihin

1933 Liikuntatieteellinen seura perustetaan

1936 Berliinin olympiakisat pidetään, kisoja edeltävät boikottiliikkeet monissa maissa ”natsiolympialaisia” vastaan”

1936 Berliinin olympiakisat radioidaan

1936 Suomalaiset naiset ensimmäisen kerran yleisurheilijoina Olympiakisoissa Berliinissä

1936 Neuvottelut urheilujärjestöjen yhteistyöstä käynnistyvät Suomessa, yhteistyö alkaa liittyen 1940 olympiakisoihin, vuoteen 1940 saakka TUL oli erikoisliittojen ja SVUL:n kilpailutoiminnan ulkopuolella

1938 Helsinki saa järjestettäväkseen vuoden 1940 kesäolympiakisat, Toivo Jäntin ja Yrjö Lindégrenin suunnittelema Olympiastadion valmistuu

1938 Suomen Latu perustetaan

1939 - 1945 Talvisota; 2. maailmansota

1940-luku - 1950-luku

1940 SVUL, TUL, SFI ja SPL perustavat Veikkas Oy:n (Oy Tippaustoimisto Ab)

1940 Helsingin XII olympiadin kisat peruutetaan TUL mukaan kilpailutoimintaan (erikoisliittojen kanssa tehdyin sopimuksin)

1944 Suomen jatkosota päättyy

1945 Finlands Svenska Centralidrottsförbund (CIF) perustetaan ruotsinkieliseksi urheilun kattojärjestöksi

1947 Helsinki valitaan vuoden 1952 olympiakisojen isäntäkaupungiksi

1946 - 1947 Nuorison esiinmarssi näyttämöinä TUL:n 3. liittojuhlat 1946 ja SVUL:n 1. suurkisat 1947 Helsingissä

1948 SVUL:n naisten keskustoimikunta perustetaan

1948 Lontoon olympiakisat, Tapio Rautavaara voittaa keihäänheiton olympiakultaa ja Kaisa Parviainen hopeaa, suomalaiset voimistelijat saavuttavat kuusi kultamitalia

1948 Maanpuolustustunti muutetaan normaalisti liikuntatunniksi, keskiokulussa on 4 ja lukiossa 3 tuntia liikuntaa

1950 Läänien urheilulautakunnat perustetaan kaikkiin lääneihin

1950 Urheiluopistot ja liikuntatiede valtion avustuksen piiriin

1952 Lydia Wideman, Mirja Hietamies ja Siiri Rantanen ottavat Oslossa Suomelle kolmoisvoiton olympiahistorian ensimmäisessä naisten hiihtokisassa (10 km).

1952 XV olympiadin kisat järjestetään 19.7.-3.8.1952 Helsingissä, 4920 urheilijaa 69 maasta kampailee mitalista 149 kilpailulajissa

Liikunnan kansalaistoimintaa lähes 150 vuotta – eräitä virstanpylväitä

1953 Urheilun lisäksi taiteesta, tieteestä ja nuorisokasvatustyöstä tuli veikkauvoittovarojen edunsaajia

1954 Urheilujärjestöjen yhdistämisyrittäykset jatkuvat (valtakunnan liitto kysymys), TUL:n ja Suomen Palloliiton sopimuksella TUL:n jalkapalloseurat Suomen Palloliiton jäseniksi

1958 Työväen Urheilujärjestöjen Keskusliitto (TUK) perustetaan

1958 Suomen Judoliitto perustetaan

1960 – 1970-luku

1960 Yhteiskuntasuunnittelun aika alkaa myös liikuntakulttuurissa, poliittiset puolueet alkavat tehdä liikuntapolitiittisia tavoiteohjelmia

1960 Presidentti Kekkonen vetoaa Suomen Olympiakomiteaan "parhaiden suomalaisten urheilijoiden valitsemiseksi liittorajoihin katsomatta edustamaan isänmaataan Rooman kisoihin". Toivomus ei toteudu, TUL jätetään 1960-luvulla pois kansainvälisistä kilpailuista.

1960 Rooman olympiakisat televisoidaan suorana, järjestäjille maksettiin ensimmäistä kertaa televisiointimaksut

1960 - Suunnittelun ja lisääntyneen tiedon vaikutukset ilmenevät myös seurakäytännöissä

1960- Suomen ohjaaja- ja valmentajakoulutusta aletaan kehittää järjestelmällisesti, SVUL:ssa koulutettiin C-, B-, A-tason ja TUL:ssa I-, II- ja III -tason valmentajia ja ohjaajia

1960 Ensimmäiset vammaisurheilun kansainväliset kesäkisat Roomassa (nykynimeltään Paralympiakisat)

1961 Suomen Kuntourheiluliitto perustetaan Eletään kuntoliikuntajärjestöjen perustamisbuumia: TUL:n kuntojärjestö perustetaan 1960, SVUL:n kuntojärjestö Kuntourheiluliitto 1961 ja CIF:n kuntojärjestö konditionsfämjandet 1962

1963 Liikuntatieteellinen tiedekunta perustetaan Jyväskylään

1963 Puolustusvoimien Urheilujoukot perustetaan

1963 UNESCO:n maailman terveyspäivä pidetään Terveys ja liikunta -teemalla

1964 Kuntoliikuntajärjestöt alkavat saada valtion tukea

1964 Suomen Invalidien Urheiluliitto perustetaan

1965 Vapaa-aika lisääntyy (siirtyminen 40-tuntiseen ja 5-päiväiseen työviikkoon)

1965 Suomen ensimmäinen jäähalli valmistuu Tampereelle, jossa järjestetään jääkiekon MM-kisat

1966 Opetusministeriöön perustetaan urheilu- ja nuorisotoimisto

1967 Valtion urheiluneuvosto ja valtion liikuntatieteellinen toimikunta asetetaan

1967 Bingotoiminta käynnistyy Pohjanmaalla (seurojen omarahoitus)

1967 Kansainvälinen olympiakomitea (KOK) perustaa lääketieteellisen komitean, josta tulee ylin kansainvälinen dopingvalvoja ennen WADA:n perustamista

1967 Liikunta-käsite lanseerataan ja sen osa-alueiksi määritellään kuntoliikunta, liikuntakasvatus, kilpaurheilu ja huippu-urheilu.

1970 - Lotto mullistaa Veikkauksen toiminnan, Veikkauksen tuotto kasvaa

1970 - Ensimmäiset massahölkät ja tuulipukukansa

1970- Useita urheilujärjestöjen yhdistämishankkeita (Niemen ja Seppäsen komiteat)

1970- Suomen ohjaaja- ja valmentajakoulutuksessa koulutettavia on vuosittain jo tuhansia, lajivalmentajakoulutus käynnistyy

1971 Juha Väätäinen voittaa Helsingin Euroopan mestaruuskisoissa 5000 ja 10000 metrin juoksut

1971 UKK:n Sportti-puhe Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan laitosrakennuksen vihkiäisjuhlassa "sohautti" urheilun järjestöväkeä: "Näen urheilun päämerkityksen kuitenkin siinä, miten hyvin urheilu kykenee palvelemaan ihmistä"... "Urheilu on liian tärkeä ja mahdollisuuskilpailun merkityksellinen jäädäkseen vain urheilun itseriittoisuuteen uskovien urheilujohtajien asiaksi."

1971 ICSSPE:n Sport and Leisure -seminaari Helsingissä

1971 Kansallinen olympiakomitea OK aloittaa dopingtestauksen Suomessa, (Kansallinen Dopingtoimikunta perustetaan urheilujärjestöjen yhteistyöllä vuonna 1982 ja testaamiset sen johdolla aloitetaan 1984)

1971 Maan ensimmäinen automaattibingohalli Kiekko 67:lle Turussa

1972 Eero Mäntyranta jää kiinni dopingista ennen Sapporon kisoja

1972 Suomen kestävyysjuoksu palaa Münchenissä kultakantaan: Lasse Virén voittaa 5000 ja 10 000 metriä, Pekka Vasala 1500 metriä Münchenin 1972 olympiakisat myös politiikan näyttämönä ("Münchenin verilöyly", lähi-idän ongelmat)

1972 Opetusministeriöön perustetaan urheilu- ja nuorisotoimisto-osastot sekä erilliset urheilu- ja nuorisotoimistot

1973 Urheilun lisenssijärjestelmä otetaan käyttöön Pesäpalloliitossa

1974 Nykyisen liikuntalain valmistelu alkaa (yrittäjä ennen sitä, Nuorisolautakuntalaki 1972)

1974 Kuntotoimisto perustetaan (kuntoliikuntajärjestöt ja opetusministeriö)

1975 Veikkauksen osakkeet myydään /lunastetaan valtiolle

1976 Suomen Liikuntahistoria -projekti lähtee liikkeelle Liikuntatieteellisen seuran toimesta

1976 Lasse Virén olympiavoittonsa sekä 5000 metrin että 10 000 metrin juoksussa, ensimmäiset laajamittaiset boikottikisat, Montreal

1976 Liikuntatieteellinen Seura käynnistää ensimmäisen erityisliikunnan kuntakokeilun

1977 Ensimmäinen dopingkärä yleisurheilussa (kolme urheilijaa)

1979 TUL ja TUK yhdistetään

1979 Puolustusvoimien Urheilujoukot siirtyivät Urheilukouluun Lahteen

1980-luku

1980 Ensimmäinen liikuntalaki astuu voimaan

1980 - Uusien harrastusjärjestöjen perustaminen kiihtyy – Liikuntaseuroja perustetaan eniten Liikuntajärjestöjen valtionapujen yhteenlaskettu määrä kasvaa, samoin palkattu henkilöstö

1980 Julkinen sektori luo edellytyksiä liikuntakulttuurille, kansalaisjärjestöt toteuttavat itse liikuntatoimintaa. Kansalaisjärjestöjen ja kuntien liikuntatoiminnan sääntely tiivistyy Valtion apu seurojen ja kuntien toimintaan.

1980- Moskovan olympialaisista lähtien olympiarenkaista tulee tuote, Kansainvälisen Olympiakomitean liikevaihto moninkertaistuu vuosikymmenen aikana

1980- Vaihtoehtoisia liikuntamalleja kehitetään

1980- Lasten Urheilukoulu liikkeelle SVUL:ssa, se on rakennettu lasten lähtökohdista ja saa jalansijaa sadoissa yleisseuroissa

1982 Kansallinen valmentajatutkinto alkuun Valmentajainstituutissa Vierumäellä, heti perään käynnistävät lajitutkinnot

1981 Ensimmäinen IBM PC myyntiin

1981 Opetusministeriössä valmistuu Erityisryhmien liikuntatoimikunnan mietintö

1982 Sport and international understanding-kongressi järjestetään Helsingissä, liikuntakin nähdään osana kansojen välistä kanssakäymistä ja yhteisymmärrystä

1982 Keijo Rosberg voittaa F 1 maailmanmestaruuden

1982 Kasvattajaseuramaksu otetaan käyttöön Koripallossa ja Pesäpallossa

1983 Yleisurheilun 1. MM-kisat Helsingissä, mukana 153 maata

1984 Lajiliittojen valmentaminen lajiensa harrastajajärjestöiksi alkoi SVUL:n mahdollia ja kuntourheiluliiton operatiivisella tuella

1984 Martti Vainion doping-kärä, Los Angeles

1984 Ensimmäinen Naisten Kymppi juostaan

1984 Marja-Liisa Hämäläinen voittaa kaikki kolme henkilökohtaista hiihtomatkaa Sarajevon olympiakisoissa, Matti Nykänen voittaa suurmäen ja on normaalimässä toinen

1985 Uusi palloilulaji, salibandy syntyy ja järjestäytyy valtakunnalliseksi lajiliitoksi, juuret ovat pitkälti akateemisissa opiskelijajoukoissa

1985-87 Naisten sarjatulokset pääsevät YLE:n Urheiluruutuun, naisten pesäpallon SM-sarjataulukot ensimmäisenä mukaan, pääsyä edelsi valitus tasarvovaltuutetulle

1985 Paikallisladiotoiminta alkaa, jääkiekon SM-liigan otteluista tulee paikallisradioille suosittua ohjelmaa, ja radiolähetysten myötä jääkiekko nostaa profiiliaan Suomessa

1986 Liikunnan kehitysyhteistyö alkaa (mm. Tansania-projekti)

1987 SVUL:iin perustetaan naisverkosto

1987 Nuoret Johtajat käynnistyy Pesäpalloliitossa

1987 SVUL:iin perustetaan Nuori Suomi -ohjelma korostamaan lasten ja nuorten urheilun kasvatuksellisuutta ja monipuolisuutta

1987 Suomen Olympiakomitea perustaa Olympiakatemia (KOK on määritellyt kansallisten olympiakomiteoiden tehtäväksi edistää ja levittää olympialiikkeen eettisiä ja kasvatuksellisia arvoja)

1988 Maahanmuuttajien urheiluseura Club Colo Colo ry perustetaan

1988 Opetusministeriöön perustetaan erityisryhmien liikunnan neuvottelukunta

1988 Mäkihypyäjä Matti Nykänen saavuttaa kolme kultamitalia Calgaryn olympiakisoissa

1989 Jukka Uunila pitää linjapuheen yhteisen kato-organisaation perustamisesta SVUL:n syyskokouksessa

1990-luku

1990- Liikuntalakeja uudistetaan

1990 Veikkauksen tuotto kaksinkertaistuu, peliperhe kolminkertaistuu

1990- Pankkikriisi ja lama, SVUL:n talous romahtaa

1990 Euroopan Neuvoston Dopingin Vastainen Yleissopimus syntyy - ensimmäinen valtioiden välinen sopimus tältä alueelta velvoittaa valtiot järjestämään ja resursoimaan antidopingtyötä omassa maassaan

1990- Koululiikunnan asema heikkenee, terveyskasvatus lähes poistetaan opetuksesta peruskoulussa, liikuntatunteja vähennetään ammatillisista oppilaitoksista ja lukioista

1990 Teknologia kytkeytyy urheilun tulospalveluun – tulokset online – ajassa YLE:n teksti tv:lle; www-sivustot yleistyvät

1990 Liikuntalääketieteen ja testaustoiminnan edistämisyhdistys Liite ry perustetaan ja sen yhteyteen liitetään uusi Suomen Antidoping –toimikunta ADT

1991 Valtion budjetissa liikuntamäärärahoja 469 miljoonaa markkaa, 36.1 % Veikkausvoittovaroista

1991 - 1993 Liikunnan strategia "Likustra-prosessi" alkaa: ideoina mm. asiakuus, palvelut, rakenteiden purkaminen, tulosohjaus ja toimialat

1991 Valtion liikuntaneuvosto perustetaan; siihen nivotaan liikuntatieteen ja erityisryhmien liikunnan jaostot

1991 Liikunta Suomi - nelivuotinen hanke paikallistason liikunnan kehittämiseksi alkaa opetusministeriön käynnistämänä

1991 Suomen Palloliiton Vihreä kortti edistämään reilua peliä nuorisourheilussa

1990 - Ohjaaja- ja valmentajakoulutus muuttuu kohti eurooppalaista viisiporista mallia: kolme ensimmäistä tasoa palvelevat vapaaehtoisia oppijoita ja portaikon neljäs ja viides taso ammattivalmentajia

1992 Suomen urheiluhistoriallinen seura perustetaan

1993 Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU) perustetaan - jäseniksi kaikki liikuntajärjestöt, yli 100

1993 SVUL, TUL, Palloliitto ja CIF lakkaavat keskusjärjestöinä olemasta TUL:n seurat liittyvät lajiliittoihin: tuhansia eri tasoisia liittymisiä

Valtakunnallisten piirijärjestöjen määrä vähenee mutta kasvaa viiteentoista vuosikymmen loppuun mennessä

Kattojärjestön jäsenpohja laajenee kansalaisjärjestöjen suuntaan (tukijäsenet) Toimialat -käsite käyttöön

1993 Valtionosuusudistus, vapaakuntakokeilu – Kuntien valtionosuudet eivät enää korvamerkittyä Paikallisen seuratoiminnan suora tuki valtiolta lakkaa Kuntien erilaistuminen alkaa

1993 Suomen erityisryhmien liikunta ry:n toiminta alkaa

1993 Ensimmäinen www-selain Mosaic julkaistaan ja www-sivustot alkavat levitä ensin yliopistoissa

1993 Nuori Suomi ry perustetaan

1993 - 1998 Veikkauksen peleistä Pitkäveto alkaa vuonna 1993, tulosveto 1994 ja Moniveto: Tulosvedosta kehitetty vedonlyöntipeli, 1998

1994 Suomen Voimistelu- ja Liikuntaseurat perustetaan

1994 Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet valmistuvat ja reagoivat yhteiskunnan muutoksiin

1994 Suomen Paralympiyhdistys perustetaan

1994-2002 Terveystieto tulee peruskouluun uudeksi oppiaineeksi ja lukioihin yhden pakollisen kurssin lisäksi kaksi valinnasta kurssia terveystietoa sekä terveystiedosta itsenäinen yo-kirjoituksissa kirjoitettava aine

1994 Brightonissa järjestetään ensimmäinen kansainvälinen naisliikuntakonferenssi - jossa hyväksytty naisliikuntajulistus vauhdittaa ja ohjaa myös suomalaista liikunnan tasa-arvotyötä

1994 Opetusministeriö ryhtyy itse jakamaan liikuntajärjestöjen toiminta-avustukset - ennen ne jakoivat urheilun keskusjärjestöt

1995 Taloudellisen taantumun pohjakosketus valtion liikuntabudjetissa, jossa liikuntamäärärahoja 395 miljoonaa markkaa

1995 Suomi liittyy EU:n jäseneksi

1995 Suomi voittaa jääkiekon maailmanmestaruuden

1995 Bosmanin tapaus EY:n tuomioistuimessa

1995 Tulosohjaus otetaan käyttöön liikuntajärjestöjen valtionapujen määrittelyssä, järjestöjen valtionavun tulosohjauksen kriteerit muuttuvat: 50 % nuorisotoimintaan, 25 % aikuisliikuntaan, 25 % huippu-urheiluun

1995 Ensimmäinen tasa-arvoselvitys Urheilussa, Piikki-työryhmä, ministeri Tytti Isohookana-Asunmaan tuella

1995 Opetusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö käynnistävät Kunnossa kaiken ikää -ohjelman edistämään keski-ikäisten liikuntaa

1996 Liikuntajärjestöt saavat työllisyyssuoraa rahojen projektiteihin, joilla ehkäistään syrjäytymistä ja edistetään suvaitsevaisuutta

1996 Yhteinen Maali -Suomen Liikunnan ja Urheilun strategia valmistuu: elinvoimainen paikallisyksikkö, vapaaehtoisten innostuminen, rakenteena toimialat, kahdeksan SLU-alueita

1996 Liikuntajärjestöjen yhteinen Operaatio Liikutus -kampanja paikallisen liikunnan puolesta toteutetaan

1996 Erityisryhmien liikunta 2000-mietintö valmistuu

1997 SLU alkaa julkaista Liikunnan ja Urheilun Maailma -verkkolehteä

1997 SLU käynnistää omat tavara-arpajaiset seurojen varainhankinnan edistämiseksi

1997 Veikkauksen OnNet verkkopelaaminen alkaa

1997 Suomen ensimmäinen homo- ja lesbourheiluyhdistys HOT ry perustetaan Helsinkiin

1998 YLE-SLU yhteistyösopimus solmitaan

1998 Sopupelit pesäpallossa

1998 SLU:n hallituksen eettiset suositukset jäsenjärjestöille: suositukset urheilijoiden esimerkkikäytännöistä, katsomoväkivallan ennaltaehkäisystä ja yhteiskunnan keskeisten säästöjen noudattamisesta, seuranta

1998 Nuoren Suomen lasten liikuntaohjelma käynnistyy: Suomi - Liikkuvan lapsen maa

1998 Salibandyliitto kieltää lajiliittona nuuskan, tupakkatuotteiden ja alkoholin käytön otellutapahtumissaan

1999 SLU:n urheilijoiden työsuhteysohjelman mietintö (Halila), urheilijoiden siirtyminen urheiluseuran jäsenyydestä työsuhteeseen, työryhmän ehdotus: laki urheilun kurinpidon perusteista

1999 Urheilijoiden tulojen rahastointijärjestelmä perustetaan

1999 WADA syntyy ja ottaa maailmanlaajuisen dopingvastaisen työn edistämisen ja koordinoimisen hallintaansa KOK:n ja valtioiden rahoituksella

1999 Liikuntajärjestöjen yhteinen Oikea Valinta -Operaatio Liikutus -kampanja eduskuntavaaleissa - liikuntajärjestöiltä yhteiset tavoitteet kansanedustajille

1999 Ensimmäinen maahanmuuttajien oma liikuntajärjestö Suomen monikulttuurinen liikuntaliitto, FIMU ry perustetaan.

2000-luku

2000 Internet-pelaaminen tulee vedonlyöntiin, Veikkauksen monopoli haastetaan, Veikkauksen tuotto tasaantuu

2000 SLU perustaa Lajipalvelutoimiston pienlajiliitoille

2000 Läheltä Liikkeelle - Operaatio Liikutus, liikuntajärjestöjen yhteinen operaatio kunnallisvaaleissa liikunnan olosuhteiden kehittämiseksi

2000 Opetusministeriön selvitysmiehen (Risto Nieminen) ehdotus kansalaistoiminnan ja liiketoiminnan julkisen tukemisen eriyttämisessä noudatettavista periaatteista erityisesti liikuntajärjestöjen osalta

2000 Ministeri Linden antaa liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnan kehittämislle poliittisen tuen pesäpalloseminaarissa Oulunsalossa

2001 Lahden MM-hiihtokisoissa suomalaisten doping-käryt

2001 Ensimmäiset erityisryhmien judon SM-kilpailut järjestetään Tampereella

2001 Dopingseivästyksen raportti (Lauri Tarasti): ehdotus valtion tuen eriyttämisestä, olympiakomitean roolin laajentamisesta

2001 Urheiluoikeuden professori julkistetaan urheilujuridiikan päivillä SLU:ssa

2001 Suomen Antidopingtoimikunnan voimakkaan kasvun myötä perustettiin itsenäinen Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry

2001 Sotainvalidien urheiluliitto lakkauttaa toimintansa

2001 Nuorten koululaisten liikuntakampanja Liikuntaseikkailu maapallon ympäri käynnistyy ja tavoittaa heti 120 000 ala-asteen oppilasta

2001 Sosiaali- ja terveysministeriöön perustetaan Terveystietä edistävän liikunnan kehittämistoimikunta

2000- Digitaaliset lähetykset alkavat Suomessa. Urheilukanava aloittaa toimintansa 2001

2001 Kansalaisaloite, järjestöjen toimintatapojen uudistaminen – avain sosiaalisen pääoman nousuun, syntyi liikuntaväen ja Humakin piirissä

2001 - 2002 Urheilujohtajien huippukohtaamiset seminaarisarja toteutetaan opetusministeriön, SLU:n ja Pesäpalloliiton järjestämänä - seminaarisarja luotaa toimintaympäristöä ja nostaa esille sosiaalista pääomaa

2001 Liikunnan kansalaistoiminta - yhdessä hyvä elämä -SLU:n viestintästrategia valmistuu

2002 Veikkauksen liikevaihto on 1.089,6 miljoonaa euroa, josta opetusministeriölle luovutetaan voittona 355,6 miljoonaa euroa

2002 SLU:n uusi Liiku Hyvässä Seurassa -strategia hyväksytään Mikkelin syyskokouksessa, keskeistä on liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnan elinvoiman edistäminen

2002 Laki raha-arpajaisen sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelin tuoton käyttämisestä säädetään

2002 Huippu-urheilu 2000 -luvulla - strategia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi 2002 - 2006 valmistuu

2002 Suomen Judoliitto aloittaa antidoping-ohjelmansa toteutuksen julkisen raportoinnin omilla internet-kotisivuillaan

2002 Samppa Lajunen voittaa kolme kultamitalia Salt Lake Cityn olympiakisoissa yhdistetyn hiihdossa

2003 Yhteisön tekijät - Liikunnan, nuorisotyön ja taiteen yhteinen operaatio vapaaehtoistyön ja kansalaistoiminnan puolesta eduskuntavaaleissa

Suomen Liikunta ja Urheilu – Liiku Hyvässä Seurassa

Suomen Liikunta ja Urheilu ry, Finlands Idrott rf

Käyntiosoite: Radiokatu 20, 7. krs, 00240 Helsinki.

Postiosoite: 00093 SLU

Puh. (09) 348 121

Fax: (09) 3481 2602 (toimisto)

Internet: <http://www.slu.fi>